

Ölümün acığına

Rövşən Mustafayev

© Ədəbiyyat Qəzeti

Onun uzun əlləri vardı: nazik barmaqlarının zərif titrəyişi ali məqsədə xidmət etdiyindən xəbər verirdi.

—Həkim, bəlkə yatasınız?

O, indiyə kimi özlüyündə aydınlaşdırma bilməmişdi ki, tibb bacısının səsindəki məlahət, qayğı idi, yoxsa hörmət.

Ehmalca kibriti alışırdı. Kişi papiros çəkirdi. Soyuqdan büzüşmüş kürkünü xalataının üstündən çiyinə atdı. Cərrahiyyə stolunun arxasında dörd gün yuxusuzluqdan sonra özünə az da olsa istirahət verirdi.

—Soyuqdur, həkim, papağınızı geyinin...

O, gözücu tibb bacısının əllərinə baxdı: titrək əllər çiyinlərini qucaqlamışdı.

Dərman, qan, yara iyi verən çadıra sulu qar yağır. Qatı dumanın üstünə Ayın tutqun şəkli düşmüşdü. Soyuq külək qar dənələrini onun üzünə çırırdı. Havanı acgözlüklə ciyərlərinə çəkdi. Həkim belə istirahəti sevirdi.

Haradasa güllə səsləri eşidilirdi. Cəbəhəyə bütün günü sağlam əsgərlər getmiş, yaralı, qan içində qayıtmışdılar. O, indi ölüm haqqında düşünmək istəmirdi. Gələcək həkim kimi hədəqdən çıxmış, qan sızmış gözləri, kəsilmiş ayaqları, ölümqabağı zəif əlləri ilə çarpayından tutanları çox görmüşdü. Bütün bunlardan yorulmuşdu. Xilas etmək naminə yarmaqdan, tikməkdən, insanlara əzab verməkdən bezmişdi. Heç olmasa keyləşdirici dərmanlar çatışsaydı...

Son dörd gündə o, imkanlarından artıq müharibəylə çarpışırdı—müharibənin nəhəng at maşınından salamat qalmaq istəyənlərə həyat bəxş edirdi.

Yaralılar isə bir ucdan hərbi xəstəxanaya gətirilirdi.

“Vaqif, əzizim, oğlun!”—ürəyində oğlunu çağırırdı. O, oğlu ilə necə dostdur. Uşaq özünün bütün sirlərini birinci ona açır. Necə kefcil baladır Vaqif.

Müharibədən qabaq necə olursa, oğlu bağçadan evə qəmgin qayıdır. Görünür, nəşə onu əsəbiləşdiribmiş. Həyat yoldaşı Afa bütün yol boyu onu dilə tutur, qəmli olmağının səbəbini öyrənmək istəyir. Evdə üstünə qışqırır, hətta şillələyir. Ancaq oğlu susur. Afa hirsindən ağlamışdı da...

O, həmin gün evə gec qayıtmışdı. Oğlunu yuxudan oyatmamaq üçün sakitcə o yatan çarpayuya yaxınlaşdı. Oğlu o saat gözlərini açıb atasının əlindən tutdu.

—Ata!

Oğlunu çarpayıdan götürüb bağrına basdı.

—Mən elə bilirdim ki, indi bütün uşaqlar çoxdan yatıb. Sən niyə oyaqsan?

—Belə,—atasının qucağından çıxıb çarpayıda oturdu.

—Oğlum, mən bu gün çox yorulmuşam.—O, ağır-ağır çarpayının yanındakı stulda əyləşdi.—Yaxşı ki, ana möhkəm yatıb. Yoxsa yenə məni danlayacaqdı.

—Ata, ay ata, mən daha Sevani sevmirəm. Xoşum gəlmir. Eşidirsən, ata, mən daha Sevani sevmirəm.

Bağçada Vaqif qıza “vurulmuşdu.” O, hörüklərində iri lent olan diribaş, gülümsər bir qız idi. Vaqif onun gözəlləyinə valeh olmuşdu. Sevanın başqa heç kəsə baxmırdı. Kəmpotunun əvəzinə bir, xörəyinin yerinə isə ikinci öpüş verir, özü isə bağçada heç kimin xoşlamadığı supu yeyirdi.

—Bu gün o mənim yanıma rəfiqəsini... kifir Gülsümü gətirmişdi. Onun da yarmasını ye, deyir, o da səni öpəcək.

“—Ay şeytanlar!—onu gülmək apardı,—balaca düşməsünüz?”

—Mən yemədim, ata. Mən daha heç kimi bir daha öpməyəcəyəm. Anama deməyəsən ha, yaxşımı?

—Aydın məsələdir. Gizlidir. Hərbi sirdir. Olmaz.—Oğluna sığındı. Daha gülməyini saxlaya bilmirdi. Köhnə oyunları başladı. O, gözlərini yumub oğlunu axtarır, oğlu isə onu “vuraraq” qaçırdı...

—...Həkim, qulaqlarım cingildəyir. Bərk cingildəyir.—Səksəndi. Damcı-damcı fikrində topladığı xəyallar bir anın içində yox oldu. Qarşısında hamının “Sarı” deyə çağırdığı qız durmuşdu. Ovcu ilə sarıqlı başını tutmuşdu.

—Bu soyuqda hara gedirsən? Tez geriyə!

Qız dəhşətli vəziyyətdə bir yerdə dayanıb ayaqlarını tapdalayırdı. Birdən gözləri Sarının ayaqlarına sataşdı. O, ayaqyalın idi. Ağrıdan üz-gözünü büzüşdürərək soyuqdan donmuş ayaqlarını növbə ilə şinelin ucuna sürtürdü.

—Dəli olmusan...—Qızın çiyindənən tutub qazmaya itələdi.

—Mehriban, Mehriban!—deyə xırıltılı səslə qışqırdı.

Tibb bacısı tez gəldi. Yuxudan qalxmışdı, gözləri qırmızı, saçları dağınıq idi.

—Harda qalmısan?—Qışqırırdı, ancaq bilirdi ki, dörd gün yuxusuzluqdan sonra bunu etmək olmaz.—Yatmışdın? Sarıya tərəf döndü.—Bunun arxasınca mən baxmalıyam?

—Tankçının yanındaydım... O, deyəsən ölür...—tibb bacısı birdən-birə qızın yalın ayaqlarını gördü.—Allah! Ay qız, sən neynəmişən...

Qız oturdu, bütün gücünü toplayıb ayağına tökülən dərmanın ağrısının azalmasını gözlədi. Sarının qolundan tutub çadıra apardı.

Cərrahiyyə otağının yanındakı çadırdə kömürə dönmüş tankçı öz-özünə danışdı. O, iki gün dəhşətli şəkildə qışqırmışdı. Üçüncü gün huşunu itirən tankçı sonra öz-özünə rabitəsiz cümlələr deyir, gah sakitləşir, gah da öz-özünə gülürdü.

—İndi qızınacaqsan, qızım, indi,—Mehriban onu ürəkləndirirdi.

O, yaralılar yerləşən çadıra baş çəkmək istədi. Onsuz da yuxusu gəlmirdi. Fikirləşdi ki, kömür kimi yanmış tankçıya necə kömək edə bilər? İyirmi beş yaşlı bu oğlanı yanmış tankın içindən tapmışdılar. Ağ xalətli adamları görəndə sevinmişdi.

“—İndi hər şey qaydasında olacaq, indi...”

—Həkim, siz bircə dəqiqə dayanın... bircə dəqiqə.—Sarı onu çağırırdı.

Qız deyəsən yetim idi, ermənilər Kəlbəcəri işğal edəndən sonra hərbi xəstəxanaya gətirmişdilər. Şən, iti addımlarla yeriyən Sarı keçmiş məktəbin dəhlizində gəzir, tibb bacılarına kömək edir, yaralılara məktub oxuyur, onların dediklərini yazıb evlərinə yollayırdı. Kəsik, kürən saçlı başını görən yaralılar qeyri-ixtiyari gülümsəyirdilər.

Dörd gün əvvəl hərbi xəstəxana şiddətli atəşə tutuldu.

Bir neçə çadırın tavanı uçdu. Yaralıların çoxu bu dəhşətdən canlarını qurtara bilmədi. Sarı kontuziya aldı.

—Həkim...—Bir an dayandı.—Mən qorxmuram.

Yaxınlıqda mərmə partladı.

—Sən yenə də başladın,—Mehriban qorxa-qorxa dillənən qızı tumarladı.

O, çarpayıya yaxınlaşdı.

—Mənim başımda səs var!—Sarı ayrı-ayrı sözləri zorla bir yerə topladı.—Elə bil başımın içini sıxırlar. Bəlkə təzyiqli dəyişəsiniz?

Qızın uzun nazik sifəti vardı. Burnu, gözü, ağzı isə elə bil başqa, böyük adama məxsus idi. Bütün bunlar onun özünün on iki yaşından böyük görünürdü.

—Tankçı ölür,—Mehriban yenə təkrar etdi,—gözləri qanla örtülüb.

Tankçının iri, şəffaf gözlərini xatırladı. Yazıq öz vəziyyətindən xəbərsiz idi, ancaq inanırdı ki, yaşayacaq. Onu qurtarmaq mümkün deyildi, onu yalnız qeyri-adi insani iradə yaşadırdı. Ona əzab vermək yersiz idi. İndi onun yanına getmək, əzablarını görmək istəmirdi.

—Mənim təzyiqimi özünüz dəyişin. Mehribanı istəmirəm!—tibb bacısı çaşdı. Onun ağ, isti əlləri Sarıya uzanıqlı qaldı.

“—Təkcə bu çatışmırdı!”—öz-özlüyündə düşündü.

Qız ağappaq dodaqlarını sıxdı.

—Yaxşı,—dedi və rezin balışın düymələrini açmağa başladı.

Sarı başını yana çevirdi.

—Sən getmə,—qız onun getdiyini hiss etdi,—bir də yoxla...

—Özün gördün ki, səndə hər şey qaydasındadır.—Arxasında dayanmış tibb bacısına döndü.

Xəstəni cərrahiyyə əməliyyatına hazırla. Orda kim var?

—Starşına, səhər gətirilən...

—Gətirin.—Saatına baxdı. Yarım saat... Yarım saat istirahət edə bilmişdi.

—Siz nəyi deyirsiniz, həkim, mən heç nəyi görmədim. Mən görmədim. Gözlərimi yummuşdum.—Sarı sözünə ara vermirdi.—Başa düşmürsünüzmü, həkim, mən gözlərimi yummuşdum ki, heç nəyi görməyim. Başa düşmürsünüzmü?

—Sarı, bəsdir!—Mehriban qışqırdı.—Şineli üstünə ört, yat.

Tibb bacısı onların qabağında dayandı.

“Necə gözəl əlləri var.”

—Həkim, sonuncu dəfə yoxlayın, xahiş edirəm,—Sarının səsi kəsilmirdi.

Hirsini güclə boğdu. Qızın yaralı əllərindən tutub dərin yaraya baxdı. Nahaq yerə əsəbiləşdiyindən utandı.

—Hər şey yaxşıdır, qızım. Sən özün görürsən ki, yaxşısan. Sən ki, bunları başa düşürsən. Yat, mənim qızım.

Qız azacıq dayandı. O, titrəyirdi.—Getmə, həkim, xahiş edirəm.—Sarı onun üzünə baxırdı.—Siz mənə yanaşanda atamı xatırlayıram...

Heç nə demədi.

*

Artilleriya atəşi getdikcə güclənirdi. Düşmən qəfildən cinahlardan hücum edərək əhalinin çıxarılmamış hissəsinə zərbələr endirməyə başladı. Bir ucdan yaralılar gətirilirdi.

O, ciddi cərrahiyyə əməliyyatına hazırlaşdı. Divardan asılmış, ancaq hələ bir dəfə də olsun atmadığı avtomatına baxdı.

Bir az qabaq tankçı keçindi. Ona bu haqda heç nə demədilər. Cərrahiyyə əməliyyatından qabaq ona yaralının ölümü barədə xəbər vermirdilər. Sadəcə olaraq çadının qabağından keçəndə tankçının səs-səmirini eşitmədi.

Pulemyotdan atəş açıldılar, döyüş yaxında gedirdi.

... Əməliyyat stolunda orta yaşlı, uzun saqqallı bir əsgər uzanmışdı. O, təsadüfən salamat qalmışdı. Baxışlarından qorxu və ağrı hiss olunurdu.

Əsgər ona nifrətlə baxırdı.

—Mənə həyat lazımdır, həyat! O isə yo-oxdur! Mənim balalarım var. Bilirsənmi bu nə deməkdir?

—Onların toyunda oynayarsan, səni qane edirmi? Oynayarsan.

Əsgər susdu. Ağrıdan dişlərini qıcadı. Partlayışdan divardakı avtomat sirkələndi. Tezliklə o, cərrah bıçağını avtomatla əvəz edəcəkdə.

Cərrahiyyə əməliyyatı başlandı. Dörd fanar stolu zəif işıqlandırır, odur ki, onları stola yaxın qoymuşdular. Əllər öz-özünə işləyirdi. Onlar sanki hər şeyi aydın bilirdi. Onlara əmr etmək lazım deyildi, o əllər təcrübəli “qızıl” əllər idi—diviziyada belə deyirdilər. Onlara inanmaq olardı.

Üç praktikant qız həkimə kömək edirdi. Uzaqda, sakit həyatda bu qızlar qayğısız, şən uşaqlar idi. İndi onlar sükut dəryasındadırlar. Yorğunluqdan, yuxusuzluqdan əzab çəkirdilər.

—Sinəsində iki qəlpə var,—qızlardan biri dedi,—bir də ayağı...

O heç nə demədi. Ayaqdan əsər-əlamət qalmamışdı. Kəsilmiş sinədə tünd nöqtə görünürdü. Xəstə ağır nəfəs alırdı. Onun ciyərlərinin kənarları sarı zərdəblə əhatə olunmuş qaramtıl seliklə örtülmüşdü.

“Sən, Vaqifçik, heç vaxt papiros çəkmə,”—o, yenə də xeyalların qanadına minmişdi.

Həkim o uzaq gecəni xatırladı. Oğlu ilə birlikdə yenə də Afrikanı tutmuşdular. Afrikanı tutmaq çətin deyildi. Xışıldayan, səs salan dalğalar Vaqif üçün Afrika idi. O, qulaq asırdı.

—Bax, tutquşu qışqırır. Ata, nə üçün qışqırır?

Cavabı uzatmaq olmazdı.

—Yəqin ki, acdır.

Vaqif fikirləşirdi.

—Gərək onu qəfəsdən buraxmayaydılar... Ata, tutuquşu nə yeyir?

—Giləmeyvə, taxıl, yarpaq.

—Eşidirsən, ata, fil radioda necə qışqırır. Ay səni! Ata, bəs fil necə qışqırır?

Boru çalmaq lazım gəlirdi.

—Bax, ata, təyyarə tutdum. Ata, onlar hara uçurlar?

—Yəqin ki, Ağdamdan Bakıya.—Onda o, Ağdamda hərbi xəstəxanada işləyirdi.

... Mərmilə lap yaxında partladı. Sonra avtomat səsi eşidildi. Yaralılar qorxunc səslə qışqırırdılar.

—Mehriban, tez ol, qaç!—əmr etdi. Az qaldı ki, “Mehriban, uç” desin.

Qız üzündən yaşmağı götürüb əməliyyat otağından çıxdı. Döyüş lap yaxında gedirdi. Çadırın divarlarından barıt qoxusu gəlirdi. Həkimin heç nəyə fikir verməməsi qorxmuş praktikantlara da sirayət etdi. Ancaq bir allah bilirdi ki, bu dözümlə ona neçəyə başa gəlmişdi.

Nəhayət, ikinci güllənin gilizi də stolun üstündəki siniyə qoyuldu.

—Tikişləri qoyun!—o, razı halda gözlərini qıydı. Vaxtı itirməmək üçün yaralının ayaqlarına baxdı. Əsgərin sifəti titrəyib dartılır, boğuş nəfəs alırdı.

—Yoldaş polkovnik, ayağını dizdən yuxarı kəsək?—praktikant soruşdu.

Güllə səsləri kəsmək bilmirdi. Tələsmək lazım idi. Praktikantlar özlərini itirmişdilər: gah alətləri dəyişik salır, gah da ətrafa boylanırdılar. O, başa düşürdü ki, uşaqlar çadırdan çıxmaq ümidi ilə yaşayırlar. Birdən lap yaxından erməni danışığı eşidildi. Bir an sakitlik oldu və güclü partlayış çadırı oynatdı. Silahları götürün! Tez olun!—praktikantlara qışqırırdı.—Tez!

Qızlar bir anda çadırı tərk etdilər. Sanki onlar otaqda heç olmamışdılar.

O, ölüm haqqında fikirləşmək istəmədi, bilirdi ki, qorxunun azca bir zərrəsi həyat mübarizəsini məhv edir. Ölümə bürünmüş əllər köməksizdir, gücsüzdür, xilas etməyi bacarmır. Ona görə bu an işıqlı fikirlər, gözəl həyat haqqında, oğlu haqqında düşünmək istədi. Və birdən üç ay ərzində anladı ki, daha dözə bilmir.

“Necə olsun, Afa?”—deyə həyat yoldaşından soruşdu. Afa indicə onun gözlərinin qabağına gəlmişdi, zəif, qəmli:—Xocalıya, iki günlüyə anamın yanına getmişdim. Geri qayıtmaq üçün bir ay gözlədim.

...Onun dodaqları səsizcə pıçıldayırdı. İlahi, o necə də arıqdır! Lakin bu zəif, cüssəsiz insan həmişə olduğu kimi belə bir çətin anda da köməyə gəlmişdi.

—Məgər mən günahkaram?—Afa danışdı.—Bizi çıxarmağa imkan tapmadılar. Ermənilər gəldilər, torpaq yeməyə məcbur etdilər. Hamının üstünə benzin töküüb yandırıldılar.

...Əsgər stolda tərpənməyə başladı, ancaq həkim hələ onun ayağını kəsib qurtarmamışdı. Narkoz öz təsirini itirirdi. Ağrıdan əsgərin səsi kəsildi. Budur, o yuxulu gözlərini açdı. Həkim həmişə olduğu kimi yenə də Ninaya və praktikant qızlara müraciət etdi, ancaq unutmuşdu ki, artıq otaqda təkdir.

Çadırın rezin divarlarının yanında döyüş tüğyan edirdi. Otaqda ölümlə mübarizəyə heç nə mane ola bilmədi.

Əsgər yerində çevrildi, ayaqlarını çəkdi. Bir neçə qəfil hərəkətdən sonra qanaxma başladı. Həkim onu dayandıra bilmədi.

Təcili surətdə narkoz lazım idi. Sol əli ilə əsgərin qan axan ayağını tutdu. Ayaq tam hərəkətsiz qalmalı idi. Otaqda ona kömək edən kimsə yox idi. Dəlincsinə qışqırırdı:

—Kimsə varmı burada! Ey! Kimsə.

Ona görə qışqırırdı ki, bu an ona kömək etmək həmişəkindən daha çox lazım idi. Çevrilib Sarını gördü.

—Mən qorxuram... qorxuram...—Qız kəsilmiş ayağı görəndə yerindəcə donub qaldı.

—Sarı, qızım... götür. Tez o iynəni mənə ver. Tez elə! Sənə nə olub? Onu yox, qızım, o birini!

Sarı alətləri qarışdırıb axır ki, lazım olan iynəni tapdı. Mehriban onu nə vaxtsa hazır qoymuşdu.

—Əsgəri tut! Bərk tut!

Həkim iynəni vurduqdan sonra özündə yüngüllük hiss etdi.

—İndi hər şey qaydasındadır.

Zəifləmiş əsgər yuxuya getmişdi.

Əllər inamla işləyirdi. Xəyalı isə başqa səmtdə idi. Rütubətin içində, dolmuş gözlərilə oğlunun gülümsər çöhrəsini, hətta qulağının dibindəki anadangəlmə xalı da aydınca görürdü...

Haradansa başqa bir mənzərə bunu əvəz etdi. Qorxunc bir mənzərə. Ölülərin gözləri şüşələnmiş, ağızları torpaqla örtülmüşdü. Donmuş əllər torpağın üstünə sərələnmişdi. O, ölmüş uşaqları çox görmüşdü. İndi Vaqifi görürdü, körpə bədəni bomba ilə parça-parça olmuşdu.

—Yox! Yox! Düşünmək lazım deyil.—Əlləri əsməyə başlayır. Hələ sonuncu şırımı tikməyib.

O, əsgərin yaşaması üçün hər şeyi edir. Əsgər yaşamalı, hələ oğlunun toyunda oynamalıdır. Bütün ölümlərə nifrət!

Sonuncu şırım...

Bir an dayanıb dərindən nəfəs aldı.

—Qurtardı, Sarı! Qurtardı! Burada otur və çalış ki, əsgərə baxma.

Həkim divardan asılmış avtomatı əlinə aldı. Dəsmalla ağızını silib cərrahiyyə əməliyyatından qabaq olduğu kimi, əllərini spirtlə yudu.

—Getməyin,—Sarı yalvardı,—xahiş edirəm...

—Otur, mənim balam, otur... Mən indi... Baxım qayıdıram.

O, çadırdan çıxanda ilk dəfə hiss etdi ki, öldürməyə gedir. Çadırın yanında yaralı əllərini yanına salmış Mehriban səssizcə dayanmışdı.

Veb direktor: Betti Bleyer
Mətni yığdı: Səkinə İsgəndərova
Yoxladı: Gülnar Aydəmirova
Veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova
AZERİ.org-a qoyuldu: Noyabr, 2004